

УДК 376.54

Петро Гадесєв

**СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА США
У ГАЛУЗІ НАВЧАННЯ ОБДАРОВАНИХ ШКОЛЯРІВ
(50–60-ті РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ)**

У статті досліджено становлення і розвиток законодавчих ініціатив у галузі навчання обдарованих школярів у США впродовж ХХ століття. Проаналізовано закони, підготовлені Конгресом США, які мали особливий вплив на подальший розвиток галузі.

Ключові слова: державна політика, законодавство, освіта обдарованих школярів, штат.

Державна політика в галузі освіти обдарованих школярів у США ніколи не була єдиною, однорідною, оскільки її розвиток першочергово залежить від політики кожного окремого штату. З огляду на те, що сфера освіти обдарованих у США не закріплена федеральним законом, структура та зміст програм у роботі з обдарованими учнями також залежить від політики, проведеної на рівні штату.

Освіта обдарованих, як і будь-яка інша освітня галузь, зазнає політичного і громадського впливу, що приводить до різних підходів щодо ідентифікації обдарованих школярів; розробленні навчальних планів для них, підготовці вчителів до роботи з обдарованими; фінансуванні; керівництві навчальними програмами для обдарованих школярів.

Політика у галузі освіти обдарованих залежить від законів, правил, статутів, кодексів та інших директив, прийнятих Конгресом США, законодавчими органами штату, в подальшому інтерпретується шкільними навчальними радами та управліннями освіти штатів і, нарешті, запроваджується місцевими школами.

Незважаючи на те, що досліджень у галузі освіти обдарованих школярів в конкретно взятих штатах небагато, існує два суттєвих положення, встановлених американськими вченими. Перше стосується повноважень. Штати, які їх не мають, зазнають значного скорочення чи ліквідації програм [1].

Хоча повноваження не гарантують змістовної освіти чи комплексного застосування, як раніше було зазначено у спеціальній педагогічній літературі, штати з підзвітною системою мають вищі академічні досягнення [2].

Друге відкриття стосується сприйняття політики в галузі обдарованих. Якщо впроваджувана політика має значення для тих, хто її виконує, вірогідність системних змін стає більшою [2].

Політика штатів може узаконити відчуття потреби у послугах для

обдарованих та розв'язати помилкове сприйняття обдарованості.

Дж. Галахер (J. Gallagher) [3] перераховує чотири рекомендації щодо політики в галузі освіти обдарованих, спрямованої на ефективне навчання учнів з високими здібностями: всебічне виявлення обдарованих; ширше залучення до різноманітних програм, особливо до Міжнародного бакалаврату та програми поглибленого вивчення предмета, адаптоване програмування змісту та більший рівень оцінювання програм та підзвітності, яка міститиме інформацію про те, як програми роботи з обдарованими дітьми впливають на їхнє життя. У цих принципах також закладено засади рівності у виявленні та залученні до програм інвалідів, малозабезпечених та представників національних меншин.

Мета статті: охарактеризувати процес становлення і розвитку законодавства США в галузі освіти обдарованих школярів, виділивши основні закони, які стосувалися цієї проблеми у досліджуваний період.

Упродовж XX століття державна підтримка освіти обдарованих школярів у США мала різні етапи становлення і змінювалася на рівні окремих штатів і всієї країни. З появою тестів на IQ, школи з більшою зацікавленістю ставилися до ідентифікації обдарованих та надання для них спеціальних освітніх траєкторій. Однак федеральний уряд та уряди різних штатів досить повільно розробляли законодавство для підтримки освіти цієї категорії школярів.

На загальнодержавному рівні перші відомості про зацікавленість освітою обдарованих школярів датуються 1931 роком, коли Управління освіти США (Department of education US) створило «Секцію з питань виняткових дітей та молоді» («The Section on Exceptional Children and Youth»), але без законодавчої та фінансової підтримки.

Першим федеральним законом, який опосередковано стосувався обдарованих дітей, був «Біль про права G1» («G1 Bile of Right's»), запропонований Департаментом США у справах ветеранів (U. S. Department of Veteran Affairs), підписаний президентом Франкліном Рузвельтом 22 червня 1944 року [4]. Законопроект передбачав забезпечення ветеранів Другої Світової війни пільговими позиками для облаштування будинків, фермерських господарств та ведення підприємницької діяльності. Цим законом певні освітні преференції надавалися ветеранам, чие навчання було перерване війною. Хоча закон не був конкретно спрямований на освіту обдарованих школярів, він сприяв відновленню інтересу до вищої освіти загалом, чого не спостерігалось у довоєнний період. Науковець К. Олсон (K. Olson) зазначав, що «ветерани, які були першим поколінням учнів, продемонстрували, що набагато більше молоді країни могли здобути переваги в освіті, ніж це було раніше» [5, с. 1–23].

Цей закон мав також багато опонентів. Серед них – президент Гарвардського університету Джеймс Б. Конант (James B. Conant), який

вважав, що прийняття закону може вплинути на зниження якості освіти студентів коледжів та університетів [5]. Однак історичний досвід переконав в успішності законопроекту. Лише впродовж трьох тижнів після прийняття законопроекту було подано більше 1000 заявок від ветеранів для одержання пільгових кредитів на навчання. Особливо показовим у цьому плані є зміна поглядів колишнього критика закону Д. Конанта.

У травні 1950 року президент Гарі Трумен підписав «Акт про Національний науковий фонд» (The National Science Foundation Act). Цей закон мав реалізувати шість завдань:

- ініціювати та підтримувати наукові дослідження та програми на всіх рівнях;
- нагороджувати стипендіями учнів, які мають здобутки у галузі природничих наук;
- розвивати обмін ідеями між учнями у США та їхніми колегами в усьому світі;
- сприяти розвитку різних наукових методів і технологій для наукових досліджень та науки;
- виявляти потреби у різних наукових галузях;
- створити національний інформаційний центр учених [6, с. 51–64].

Але найважливішим для досліджуваної галузі було те, що зі створенням Національного наукового фонду (The National Science Foundation) питаннями обдарованих школярів почали опікуватися на національному рівні, оскільки було зроблено кроки до покращення навчальних програм у школах і заохочування учнів здійснити кар'єру у науковій галузі з метою збереження США провідної ролі в світі.

Підтримка Акту про Національний науковий фонд (ННФ) президентом Гарі Труменом була безцінною. Якби він не розумів важливості підтримки науки, цей фонд не був би створений, а це у свою чергу не стало б поштовхом для розвитку наукових знань у повоєнні роки. У заяві, зробленій президентом, підкреслено вагомість науки для майбутнього США: «Ми дізналися, що наша здатність виживати і зростати як нації значною мірою залежить від нашого наукового прогресу. Крім того, недостатньо просто бути обізнаним у наукових питаннях поряд з іншими світовими державами. Ми повинні зберегти наше лідерство. Національний науковий фонд буде стимулювати фундаментальні дослідження та освіту майже у кожній галузі науки, і таким чином забезпечувати знання, які необхідні для нашого подальшого зросту, процвітання та безпеки [7, с. 24].

Хоча створення ННФ не було безпосередньо пов'язано з державною підтримкою обдарованих школярів, все ж таки представники наукових та освітянських кіл все більше підтримували зміни у законодавстві для цієї категорії учнів. Так Е. Айзекс (Ann Issacs), засновниця Національної асоціації освіти обдарованих дітей (National Association for Gifted Children),

за рік до запуску Радянським Союзом штучного супутника Землі виступила з доповіддю на нараді асоціації, проведеної 26–27 грудня 1956 року у Нью-Йорку. У її доповіді наголошувалося на необхідності:

- внесення змін до федерального законодавства;
- корегування законодавства на рівні штату;
- створення центрів для керівництва освітою обдарованих;
- здійснення додаткових досліджень у галузі обдарованості [8, с. 6].

4 жовтня 1957 року Радянський Союз успішно запустив перший штучний супутник Землі, що просто шокувало США. Незважаючи на те, що запуск супутника вважався значним проривом для світової науки загалом, Сполучені Штати Америки не хотіли вважати себе переможеними колишнім союзником під час Другої світової війни, а нині супротивником. За дванадцять повоєнних років ССРСР та США значно віддалилися від тих ідей, які їх об'єднували як учасників антигітлерівської коаліції. Дві країни виробили почуття взаємної недовіри, яка ще більше посилювалася з настанням ери «холодної війни». Запуск супутника стимулював занепокоєння громадськості США з приводу якості освіти учнів [9, с. 218–236].

Значно пізніше А. Танненбаум (A. Tannenbaum) писав про події тих часів: «Раптом престиж і виживання нації опинилися під загрозою, тому що найвидатніші уми ворога в один день перевершили наші, і росіяни скористалися цим, демонструючи всім народам на Землі свій успіх, і врешті-решт принижуючи Америку» [10, с. 7].

Американські учені намагалися знайти причину успіху росіян. Так, Х. Брауді (H. Broudy), порівнюючи систему навчання в американських школах із російською, писав: «В американській молоді відсутній інтерес до наукової роботи порівняно з їхніми російськими колегами. Наші школи недостатньо використовували можливості обдарованих дітей, і взагалі нашій молоді дозволили пройти шкільною системою, не докладаючи великих зусиль або досягаючи вагомих результатів [11, с. 19].

Американський фахівець у галузі освіти обдарованих школярів В. Барб (W. Barbe) так охарактеризував ситуацію, що склалася відразу після запуску супутника: «Запуск супутника пробудив у нації відчуття необхідності покращити стан нашої талановитої молоді. Тривалі успіхи росіян міцно закарбували відчуття стурбованості американського народу щодо повноцінного розвитку здібностей всіх наших дітей [12, с. 55].

Заради об'єктивності необхідно відзначити, що президент Дуайт Ейзенхауер у важкий для нації мирний період проявив силу волі, виваженість та зумів знайти оптимальний вихід із ситуації, яка склалася. Вже 16 жовтня 1957 року президент зустрівся зі своїми радниками з метою з'ясування причин значних успіхів Радянського Союзу у космічній галузі. Одержавши відповідь про те, що головний акцент у ССРСР робився на науці як важливому інструменті просування вперед та заохоченні радянської молоді до вивчення природничих і технічних наук, Дуайт

Ейзенхауер підтвердив, що хотів би «...спробувати створити дух такого ставлення до науки, яке відчувалося до легкої атлетики у роки його юності» [13].

У відповідь на виклик Радянського Союзу Конгрес США 2 вересня 1958 року прийняв Закон «Про державний захист освіти» (National Defense Education Act). У цьому законі зазначено: «Конгрес вважає і заявляє, що безпека країни вимагає всебічного розвитку інтелектуальних ресурсів та технічних навичок молодих юнаків та дівчат. Сьогоднішня надзвичайна ситуація спонукає до використання додаткових і більш адекватних освітніх можливостей. Захист нашої нації залежить від майстерності сучасних методів, що базуються на конкретних наукових засадах. Ми повинні акумулювати наші зусилля щодо виявлення та виховання більшої кількості талановитої молоді країни» [14]. У законі вказано, що для реалізації цієї мети потрібні програми, що гарантуватимуть кожному здібному учневі можливість здобути вищу освіту, незважаючи на фінансові проблеми; а також виправити якомога швидше існуючий дисбаланс у навчальних програмах, який призвів до невідповідності у контингенті, що здобуває освіту у галузі природничих наук, математики, сучасних іноземних мов та технологій [14].

Голова Президентського комітету наукових працівників та інженерів (President's Committee on Scientists and Engineers) д-р Говард Л. Бевіс (Howard L. Bevis) також закликав до вшанування подій, що відбулися у жовтні: «4 жовтня 1959 року світ був вражений звісткою, що СРСР запустив на орбіту супутник. З огляду на цю новину наша потреба у більшій кількості вчених та інженерів стала загальнонаціональною проблемою. Рік по тому американському народу стало зрозуміло, що країна не може дозволити собі зволікати з професійною (до вступу у коледж) підготовкою інформованих громадян майбутнього, незалежно від того, стануть вони справді колись ученими або інженерами чи ні...» [15].

Таким чином, Закон «Про державний захист освіти» (National Defense Education Act) сприяв підвищенню інтересу до пошуку та розвитку обдарованих і талановитих учнів.

Оцінки вчених цього та інших подібних законів були діаметрально протилежними. Так, В. Брікман (W. Brickman) стверджував: «Звіти, підготовлені урядом, інформують, що Закон «Про державний захист освіти» від 1958 року успішно спонукав обдарованих випускників середньої школи до вступу у коледж, сприяв збільшенню кількості кваліфікованих викладачів коледжу і підвищенню рівня викладання математики, природничих наук і сучасних іноземних мов» [16, с. 227–231]. Натомість, сучасний дослідник законодавства для обдарованих школярів С. Руссо (C. Russo) вважав, що, крім доповідей комісій і риторики, було мало зроблено на рівні штату або держави для незалежного забезпечення обдарованих і талановитих дітей навчальними програмами [17, с. 729].

Упродовж ХХ століття інтерес до навчання найбільш здібних американських школярів мав циклічний характер – від повного нехтування цієї категорії учнів до відчутної їх підтримки. Це залежало від пріоритетів, які були визначальними у формуванні державної політики та політики кожного штату зокрема. Витоки цієї політики сягали 30-х років ХХ-го століття, однак до 50-х років лише деякі штати мали законодавчі акти у галузі навчання обдарованих школярів.

У результаті аналізу встановлено, що найважливішими законодавчими актами досліджуваного періоду, які мали суттєвий вплив на розвиток навчання обдарованих школярів були такі: «Біль про права G1» (1944 р.), «Акт про Національний науковий фонд» (1950 р.) та Закон «Про державний захист освіти» (1958 р.). Не зважаючи на той факт, що ці законодавчі акти лише опосередковано стосувалися освіти обдарованих школярів, їх реалізація дозволила здійснити серйозний поштовх у галузі теорії і практики навчання обдарованих школярів. Як результат, були створені дві національні асоціації для обдарованих школярів, збільшилась кількість наукових публікацій у цій галузі, реалізовувалися нові форми організації навчання цієї категорії школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Brown E. F. Systemic reform: The impact of North Carolina's state-initiated policies on local gifted programs / E. F. Brown // Unpublished doctoral dissertation. – Williamsburg, VA.: College of William and Mary. – 2001. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cfge.wm.edu/> .
2. Carnoy M. Does external accountability affect student outcomes? A cross-state analysis / M. Carnoy, S. Loeb // Educational Evaluation and Policy Analysis. 2003. – №. 24 (4). – P. 305–331.
3. Gallagher J. J. Society's role in education gifted students: The role of public policy (RMCI2162) / J. J. Gallagher. – Storrs, CT : The National Research Center on the Gifted and Talented, University of Connecticut. – 2002. – 57 p.
4. U. S. Department of Veteran Affairs. Born of controversy: The GI Bill of Rights. – 2009. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gibill.va.gov/GI_Bill_Info/history.htm.
5. Olson K. W. A historical analysis of the G.I. Bill and its relationship to higher education / K. W. Olson. – Washington, DC: Office of Education (DHEW) Bureau of Research. – 1968. – 23 p.
6. Zettel J. J. The education of gifted and talented children from a federal perspective / J. J. Zettel // Special education in America: Its legal and governmental foundations / J. Ballard, B. A. Ramirez, F. J. Weitraub (Eds.). – Reston, VA: Council for Exceptional Children. – 1982. – P. 51–64.
7. Truman signs bill for science study // The New York Times. – 1950. – May 11. – P. 24.

8. Report on the annual meeting // The Gifted Child Newsletter. – 1957. – № 1 (2). – P. 6.
9. Gold M. J. College programs / M. J. Gold // The gifted and the talented / A. H. Passow (Ed.). – Chicago, IL: University of Chicago Press, 1979. – P. 218–236.
10. Tannenbaum A. J. Pre-Sputnik to post-Watergate concern about the gifted / A. J. Tannenbaum // The gifted and the talented: Their education and development. The seventy-eighth yearbook of the National Society for the Study of Education. / A. H. Passow (Ed.) – Chicago, IL: University of Chicago Press. – 1979. – P. 5–27.
11. Broudy H. S. American problems and Russian solutions / H. S. Broudy // Improving science programs in Illinois schools: Analysis and recommendations of a joint committee on improvement of science teaching. / W. O. Stanley, H. S. Broudy, & R. W. Burnett (Eds.). – Urbana: University of Illinois. – 1958. – P. 19–36.
12. Barbe W. B. President's message / W. B. Barbe // Gifted Child Quarterly. – 1958. – № 2. – P. 55.
13. Goodpaster A. J. Memorandum of conference with the President: October 15, 1957, 11 a.m. / A. J. Goodpaster – 1957. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eisenhower.archives.gov/Research/Digital_Documents/Sputnik/10-16-57.pdf.
14. National Defense Education Act of 1958 (Закон про національний захист освіти) / Pub. L. N 85–864, § 72. Stat. 1580–1958.
15. The President's Committee on Scientists and Engineers. National Science Youth Month termed «answer to Sputnik». – 1958 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eisenhower.archives.gov/Research/Digital_Documents/Sputnik/10-5-58.pdf
16. Brickman W. W. Educational developments in the United States during 1959. / W. W. Brickman // International Review of Education. – 1960. – 6. – P. 227–231.
17. Russo C. J. Unequal educational opportunities for gifted students: Robbing Peter to pay Paul? / C. J. Russo. // Fordham Urban Law Journal. – 2001. – 29. – P. 727–758.